

Krzysztof KLUSZCZYŃSKI
Roman MIKSIEWICZ

Zakład Maszyn Elektrycznych
Politechniki Śląskiej

ALGORYTM OBLICZEŃ OBWODÓW ELEKTROMAGNETYCZNYCH
INDUKCYJNYCH SILNIKÓW JEDNOFAZOWYCH Z KONDENSATOREM PRACY

Streszczenie. Przedstawiono algorytm obliczeń obwodów elektromagnetycznych, przydatny w projektowaniu indukcyjnych silników jednofazowych z kondensatorem pracy z wykorzystaniem ETO.

Wprowadzono nowe transmitancje, umożliwiające uproszczenie toku obliczeń na maszynie cyfrowej, dzięki zastąpieniu dwóch pętli iteracyjnych na schemacie blokowym - jedną.

1. Klasyczna metoda obliczeń obwodów elektromagnetycznych maszyn indukcyjnych

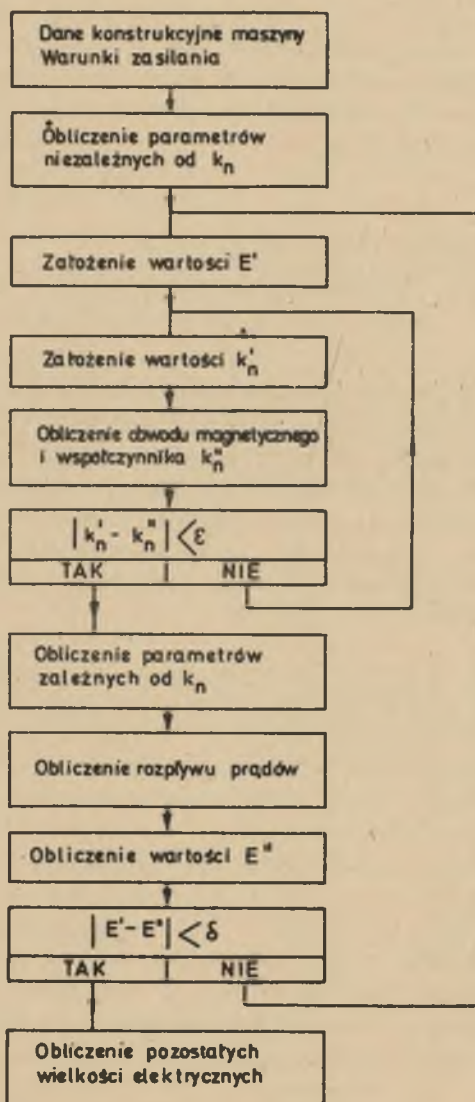
Przy obliczeniach obwodów elektromagnetycznych indukcyjnych maszyn elektrycznych w stanach ustalonych podstawowe znaczenie ma określenie wartości strumienia głównego i w konsekwencji - rozkładu indukcji magnetycznej w maszynie. Dla symetrycznych indukcyjnych maszyn 3-fazowych, zasilanych napięciem sinusoidalnym, strumień główny określony jest równaniami:

$$E = 4 k_B f z k_U \Phi \quad (1)$$

$$\underline{E} = \underline{U} - (R + j\omega L_s) \underline{I}, \quad (2)$$

gdzie:

- E - wartość skuteczna napięcia indukowanego w stojanie,
- I - wartość skuteczna prądu stojana,
- R - rezystancja fazowa stojana,
- L_s - indukcyjność rozproszenia fazy stojana,
- z - liczba zwojów fazy stojana,
- k_U - współczynnik uzwojenia stojana,
- k_B - współczynnik kształtu,
- U - wartość skuteczna napięcia zasilającego,
- f - częstotliwość sieci.

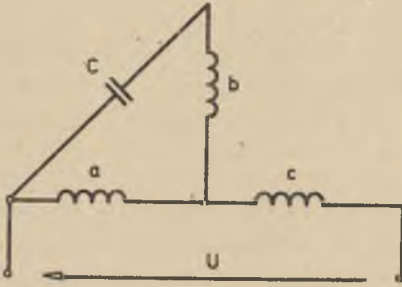
Rys. 1. Klasyczna metoda obliczeń obwodu elektromagnetycznego maszyny indukcyjnej

W równaniach (1), (2), prócz strumienia głównego Φ nieznaną jest wartość prądu stojana I . Tradycyjnie wartość strumienia oblicza się metodą kolejnych przybliżeń: zakłada się pewną wartość napięcia E , a następnie oblicza strumień magnetyczny Φ , reaktancje maszyny z uwzględnieniem współczynnika nasycenia obwodu magnetycznego k_n oraz prąd stojana I . Z równania (2) wylicza się wartość napięcia E'' . Jeśli różnica $|E' - E''|$ jest dostatecznie mała (mniejsza od pewnej założonej wartości ϵ), obliczenia przerywamy. Wstępny dobór wartości E' ułatwia znajomość stosunku charakterystycznego $k_E = \frac{E}{U}$, wyznaczonego doświadczalnie dla symetrycznych maszyn indukcyjnych średniej i dużej mocy. Wartość współczynnika k_E zmienia się w zależności od mocy silnika, w granicach od 0,9 do 0,99 [1] [2] [4].

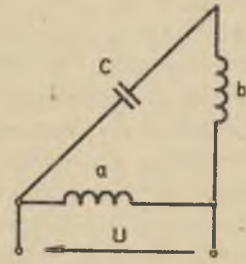
Powyższa metoda zaadoptowana została do obliczania obwodów elektromagnetycznych indukcyjnych silników 1-fazowych z fazą pomocniczą [2] [7]. Oczywiście jest ona ścisła tylko wtedy, gdy wypadkowe pole w szczelinie maszyny jest kołowe, natomiast warunek kołowego pola magnetycznego spełniony może być tylko dla jednej wybranej wartości prędkości obrotowej. Ponadto nie daje ona możliwości wyznaczenia maksymalnych i minimalnych wartości indukcji magnetycznych w szczelinie, odpowiadających dłuższej i krótszej półosi rzeczywistego pola eliptycznego. Znajomość tych indukcji, jak i położenia osi pola eliptycznego, posiada istotne znaczenie dla projektanta maszyny. W silnikach małej mocy trudniejszy jest również dobór wstępnej wartości napięcia E , ponieważ uzwojenia stojana posiadają dużą rezystancję. Współczynnik k_E zmienia się w zależności od mocy silnika w znacznie szerszych granicach. Opisany sposób obliczeń obwodu elektromagnetycznego przedstawiono na rys. 1 w postaci schematu blokowego. Jak widać, zawiera on dwie pętle iteracyjne: wewnętrzną - dla ustalenia wartości współczynnika nasycenia k_n oraz zewnętrzną - dla ustalenia wartości napięcia E .

2. Proponowana metoda obliczeń obwodów elektromagnetycznych maszyn indukcyjnych jednofazowych z kondensatorem pracy

W pracach [3] [5] przedstawiono metodę obliczeń stanu nieustalonego i ustalonego jednofazowej maszyny indukcyjnej o uzwojeniach stojana typu T (rys. 2) i L (rys. 3). Punktem wyjścia był model maszyny 4-fazowej o fazach a, b, c, d, z którego wyodrębniono tzw. układ zasilający, zawierający impedancje rozproszeń (rezystancje i indukcyjności rozproszeń faz stojana). Maszynę, pozbawioną niesymetrycznych impedancji rozproszeń stojana zastąpiono równoważną pod względem magnetycznym symetryczną maszyną 2-fazową o osiach α i β . Równania silnika 1-fazowego o uzwojeniach stojana typu T wyprowadzono, przyjmując, że faza d stojana jest przzerwana ($i_d = 0$). Równania silnika z uzwojeniami stojana typu L otrzymano, przyjmując dodatkowo, że przekładnia fazy c stojana dąży do zera ($v_c = 0$). Taki sposób analizy umożliwia wprowadzenie nowych transmitancji $K_{1\alpha}$ oraz

Rys. 2. Schemat połączeń uzwojeń stojana typu T

Rys. 3. Schemat połączeń uzwojeń stojana typu L

$\underline{K}_{2\alpha}$, określających wprost składowe symetryczne $\underline{E}_1$ i $\underline{E}_2$ napięć indukowanych w fazach α i β stojana maszyny zastępczej, jeśli dane jest napięcie zasilające $\underline{U}$:

$$\underline{E}_{1\alpha} = \underline{K}_{1\alpha} \underline{U} \quad (3)$$

$$\underline{E}_{2\alpha} = \underline{K}_{2\alpha} \underline{U} \quad (4)$$

gdzie:

$$\underline{K}_{1\alpha} = - \frac{\underline{Z}_1 \underline{Z}_{22}}{\underline{Z}_{12} \underline{Z}_{21} - \underline{Z}_{11} \underline{Z}_{22}} \quad (5)$$

$$\underline{K}_{2\alpha} = \frac{\underline{Z}_2 \underline{Z}_{21}}{\underline{Z}_{12} \underline{Z}_{21} - \underline{Z}_{11} \underline{Z}_{22}} \quad (6)$$

$$\underline{Z}_{11} = \underline{Z}_1 (1 + \nu_c) + \frac{2}{1 + \nu_c} (\underline{Z}_a + \underline{Z}_c) - j \frac{2}{\nu_b (1 + \nu_c)} (\nu_c \underline{Z}_a - \underline{Z}_c) \quad (7)$$

$$\underline{Z}_{12} = \underline{Z}_2 (1 + \nu_c) + \frac{2}{1 + \nu_c} (\underline{Z}_a + \underline{Z}_c) + j \frac{2}{\nu_b (1 + \nu_c)} (\nu_c \underline{Z}_a - \underline{Z}_c) \quad (8)$$

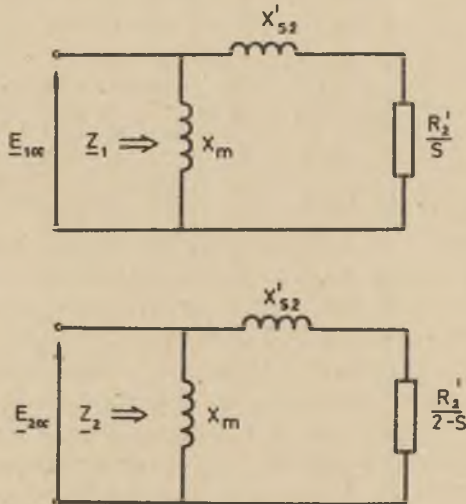
$$\underline{Z}_{21} = \underline{Z}_1 + \frac{2}{1 + \nu_c} \underline{Z}_a - \frac{2X_k}{\nu_b} - j \left[\nu_b \underline{Z}_1 + \frac{2 \nu_c}{\nu_b (1 + \nu_c)} \underline{Z}_a + \frac{2}{\nu_b} \underline{Z}_b \right] \quad (8)$$

$$\underline{Z}_{22} = \underline{Z}_2 + \frac{2}{1 + \nu_c} \underline{Z}_a + \frac{2X_k}{\nu_b} + j \left[\nu_b \underline{Z}_2 + \frac{2 \nu_c}{\nu_b (1 + \nu_c)} \underline{Z}_a + \frac{2}{\nu_b} \underline{Z}_b \right] \quad (10)$$

Z_a, Z_b, Z_c - impedancje rozprożeń faz a, b, c stojana,

X_k - reaktancja kondensatora pracy,

v_b, v_c - przekładnie faz b i c stojana (fazą odniesienia jest faza a stojana).

Rys. 4. Schematy zastępcze dla impedancji Z_1 i Z_2

Wartość impedancji Z_1 i Z_2 określa się ze schematów elektrycznych, przedstawionych na rys. 4.

Dla silników 1-fazowych o uzwojeniach stojana typu L we wzorach (7)-(10) należy podstawić $v_a = 0$.

Napięcie $E_{1\alpha}$ indukowane przez kołowe pole współbieżne o amplitudzie $B_{1\alpha}$, wynikającej ze wzoru:

$$E_{1\alpha} = 4 k_B f z_a k_{ua} \alpha_i \tau_p L B_{1\alpha} \quad (11)$$

zaś napięcie $E_{2\alpha}$ - przez kołowe pole przeciwbieżne o amplitudzie $B_{2\alpha}$, wynikającej ze wzoru:

$$E_{2\alpha} = 4 B f z_a k_{ua} \alpha_i \tau_p L B_{2\alpha} \quad (12)$$

gdzie:

τ_p - podziałka biegunowa maszyny,

L - długość maszyny,

α_i - współczynnik wypełnienia podziałki biegunowej,

z_a - liczba zwojów fazy a stojana,

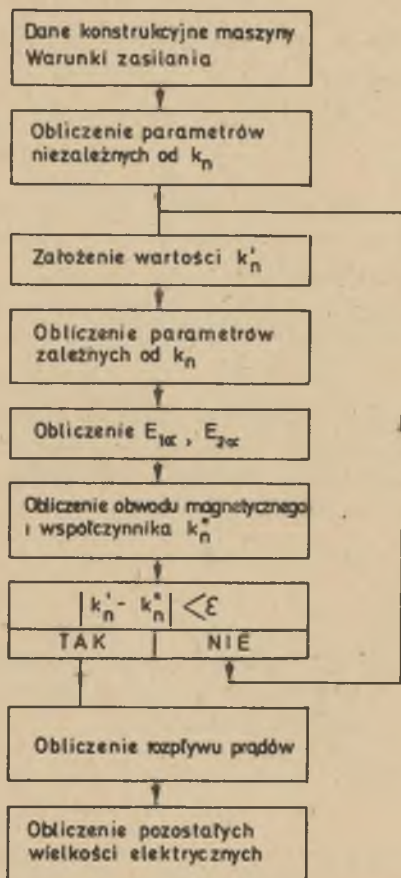
k_{ua} - współczynnik uzwojenia fazy a stojana.

Maksymalna indukcja magnetyczna B_{mx} w szczelinie maszyny jest równa sumie amplitud składowej współbieżnej i przeciwbieżnej pola magnetycznego:

$$B_{mx} = B_{1\alpha} + B_{2\alpha} \quad (13)$$

zaś minimalna indukcja magnetyczna B_{min} - różnicy:

$$B_{min} = B_{1\alpha} - B_{2\alpha} \quad (14)$$

Rys. 5. Proponowana metoda obliczeń obwodu elektromagnetycznego indukcyjnej maszyny jednofazowej

Wprowadzenie transmitancji $K_{1\alpha}$ i $K_{2\alpha}$ i wykorzystanie wzorów (3) (4), w miejsce wzorów (1), (2) eliminuje zewnętrzną pętlę iteracyjną, konieczną do ustalenia wartości E w schemacie blokowym na rys. 1.

Nowy schemat blokowy przedstawia rys. 5. Uproszczenie struktury schematu blokowego i zastąpienie dwóch pętli iteracyjnych - jedną, posiada istotne znaczenie przy obliczeniach obwodów elektromagnetycznych maszyn metodami numerycznymi, skracając czas obliczeń.

Ponadto w schemacie blokowym z rys. 1 niedokładność ustalenia wartości dotyczy dwóch wielkości - napięcia E (dokładność ϵ) oraz współczynnika nasycenia k_n (dokładność δ), natomiast na schemacie blokowym z rys. 5 - tylko współczynnika nasycenia k_n . Stąd też błąd wyznaczenia wielkości elektromagnetycznych w metodzie klasycznej (możliwość niekorzystnego ustalenia się zarówno wartości E , jak i k_n) jest większy niż w metodzie proponowanej.

Przedstawiona metodyka obliczeń obwodów elektromagnetycznych może być z powodzeniem wykorzystana w projektowaniu indukcyjnych maszyn 3-fazowych.

LITERATURA

- [1] Dubicki B.: Maszyny elektryczne t. III. Silniki indukcyjne. PWN, Warszawa, 1964.
- [2] Jermolin N.: Elektricheskiye mashiny maloy moszcznosti. Moskwa, 1967.
- [3] Kluszczyński K.: Analiza obwodu elektromagnetycznego 1-fazowego indukcyjnego silnika z kondensatorem pracy o uzwojeniach stojana typu T. Zeszyty Naukowe Pol. Śl. "Elektryka" z. 47, Gliwice, 1975.
- [4] Kozłowski H., Turowski E.: Silniki indukcyjne. PWN, Warszawa, 1961.

- [5] Paszek W., Mikeiewicz R.: Porównanie charakterystyk 1-fazowego silnika indukcyjnego z kondensatorem pracy o uzwojeniu stojana w układzie T lub L. Zeszyty Naukowe Pol. Śl. "Elektryka", z. 51, Gliwice, 1976.
- [6] Postnikow J.: Projektowanie elektrycznych maszyn. Kijów, 1960.
- [7] Pustoła J., Śliwiński T.: Budowa i działanie silników 1-fazowych. PWN, Warszawa, 1964.

Przyjęto do druku w lipcu 1977 r.

РАСЧЁТНАЯ СХЕМА ЭЛЕКТРОМАГНИТНЫХ ЦЕПЕЙ ОДНОФАЗНЫХ
АСИНХРОННЫХ ДВИГАТЕЛЕЙ С РАБОЧИМ КОНДЕНСАТОРОМ

Р е з ю м е

Представлена расчётная схема электромагнитных цепей пригодна при проектировании однофазных асинхронных двигателей с рабочим конденсатором при использовании ЭВМ. Введены новые передаточные функции, которые облегчают расчёт на вычислительной машине. Благодаря исключению одной итерационной петли упрощается расчётная схема.

CALCULATION ALGORITHM OF THE ELECTRO-MAGNETIC CIRCUIT OF THE
INDUCTION SINGLE-PHASE CAPACITOR MOTOR

S u m m a r y

Calculation algorithm of the electro-magnetic circuit of the induction single-phase capacitor motor was developed. The new proposed transfer functions enable simplification of the computational scheme.